

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83126,Chalubinski-Tytus-Aurelius.html>
2022-10-03, 16:58

Chałubiński Tytus Aurelius

Chałubiński Tytus Aurelius (29 XII 1820, Radom – 4 XI 1889, Zakopane), botanik, lekarz, pionier lecznictwa klimatycznego na terenach wysokogórskich. Syn Szymona, prawnika, i Teodozji z domu Wnorowskiej (ojciec prawdopodobnie był mieszczaninem, a matka – ziemianką).

Od 1833 uczył się w gimnazjum w Radomiu, w 1838 zdał maturę. W 1838–41 studiował medycynę i botanikę w Akad. Medyko-Chirurgicznej w Wilnie, następnie na uniwersytecie w Dorpacie uzyskał kandydaturę z botaniki na podstawie pracy *Historyczny przegląd mniemań o płciowości i sposobie zapładniania się roślin* (1843). Studia medyczne ukończył na uniwersytecie w Würzburgu (1844), wieńcząc je doktoratem z medycyny i chirurgii. Następnie odbywał praktykę w różnych klinikach na Zachodzie. Kontynuował wówczas studia botaniczne, ale nie zakończył ich stopniem naukowym.

Od 1845 Ch. był związany z Warszawą. Z powodzeniem zdał egzamin z praktyki lekarskiej w Królestwie Polskim. Ubocznie zajmował się botaniką, opublikował m.in. rozprawę *Rzut oka na dzieje botaniki i na stosunek jej do innych umiejętności przyrodniczych* (1846). Przetłumaczył też podręcznik A.L. Jussieu *Wykład początków botaniki* (1849), wprowadzając wiele udanych nazw polskich.

Jako lekarz praktyk Ch. stał się znany i ceniony już w pierwszych latach pobytu w stolicy. Początkowo pracował w Szpitalu Ewangelickim, gdzie szybko awansował na ordynatora i dyrektora. Miał też dużą praktykę prywatną. Część uzyskanych środków przeznaczył na własne laboratorium chemiczne, w którym przeprowadzał niezbędne analizy, a także oznaczenia minerałów. Kolekcjonerstwo geologiczne stało się jego pasją. Od tego czasu wiele podróżował za granicę, rozszerzając swą wiedzę medyczną i kolekcjonując rzadkie okazy minerałów. Co najmniej od 1852

odwiedzał Tatry, od 1873 spędzał tam wakacje, a w końcu w Zakopanem wybudował dom, w którym osiadł na stałe.

W 1858–71 Ch. był kierownikiem Katedry Chorób Wewnętrznych i Kliniki Terapeutycznej na uczelni, która w tym czasie miała trzy nazwy: Akad. Medyko-Chirurgiczna (do 1862), Szkoła Główna Warszawska (do 1869) i Cesarski Uniw. Warszawski; w dwóch ostatnich Klinika funkcjonowała przy wydziale lekarskim, w trzeciej z wprowadzonym właśnie rosyjskim językiem wykładowym. Zajęcia praktyczne ze studentami odbywały się w Szpitalu Dzieciątka Jezus, uczący się musieli mieć gruntowne przygotowanie z nauk przyrodniczych, anatomii itp. Codziennie przy łóżku chorego wspólnie omawiano postępy leczenia. Swe spostrzeżenia na temat tych zajęć Ch. ogłosił w 1874 (po wymuszonej rezygnacji z pracy w uczelni) w broszurze *Metoda wynajdywania wskazań lekarskich. Plan leczenia i jego wykonanie*. Jej treść w walnym stopniu przyczyniła się do ustalenia procedur postępowania lekarzy (mówiło się nawet o szkole Ch.). Zarówno w Warszawie, jak i później w Zakopanem uczestniczył w zwalczaniu chorób zakaźnych. Niektóre swe spostrzeżenia na ten temat ogłosił w szkicu *Zimnica. Studium ze stanowiska praktycznego* (1875).

Od 1873 Ch. zajmował się badaniem przyrody Tatr, gromadząc rośliny (głównie mchy), okazy skał i minerałów oraz dane o innych elementach fizjografii (orografia, temperatura, wody). Część zgromadzonych okazów przekazał do Muzeum Tatrzańskiego, którego był współtwórcą. Spostrzeżenia o mchach drukował w „Pamiętniku Towarzystwa Tatrzańskiego” (od 1878). W pełni wyniki tych badań zawarł w dwóch dziełach: *Grimmieae Tatrenses. Ex autopsia descripsit et adurabeavit* (1882) oraz *Enumeratio muscorum frondosorum Tatrensiu hucusque cognitorum* (1886). Niektóre spostrzeżenia na temat fizjografii Tatr zawarł w opracowaniu *Sześć dni w Tatrach. Wycieczka bez programu* (1879) oraz szkicu monograficznym *Tatry i Podhale* (1882, wydrukowanym pod nazwiskiem August Wrześniowski).

Od połowy XIX w. Zakopane stanowiło wieś letniskową z zakładem metalurgicznym w Kuźnicach. Ch. wcześniej niż

inni dostrzegł walory lecznicze klimatu Tatr i Podtatrza. Zdołał pociągnąć za sobą pod Tatry znaczną grupę inteligencji warszawskiej, zachęcić ją do wycieczkowania (nawet do wspinaczek), a w końcu doprowadził w 1885 do utworzenia stacji klimatycznej.

Kolekcja minerałów i skał Ch. należała do najlepszych w kraju. Rodzina sprzedała ją warszawskiemu Inst. Politechnicznemu (później PW). Wywieziona do Rosji w 1915, i znacznie uszczuplona, powróciła do Warszawy w okresie międzywojennym, gdzie po powstaniu warszawskim 1944 została rozgrabiona. Ocalały w Muzeum Tatrzańskim zielniki, tatrzańska kolekcja mineralogiczna oraz biblioteka przyrodnicza – materiały stanowiące bazę źródłową także dla współczesnych studiów przyrodniczych.

PSB (A. Wrzosek); SBP (W.H. Paryski).

B. Petrozolin-Skowrońska: *Król Tatr z Mokotowskiej 8. Portret doktora Tytusa Chałubińskiego*, Warszawa 2005; *Wielka encyklopedia tatrzańska* (Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski); A. Wrzosek: *Tytus Chałubiński – życie i działalność naukowa*, Warszawa 1972; KHNT 2010, nr 3–4 (zbiór artykułów poświęconych Ch.).

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)